

Zeitschrift: Der Geschichtsfreund : Mitteilungen des Historischen Vereins Zentralschweiz

Herausgeber: Historischer Verein Zentralschweiz

Band: 7 (1851)

Artikel: Beweismittel zur Beurkundung des Cistercienser-Frauenkloster in Steina

Autor: [s.n.]

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-110348>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 17.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

B.

Beweisitel

zur

Beurkundung des Cistercienser-Frauenklosters in Steina.

1.

1200, 15. Februar.

Innocentius Episcopus, seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus | Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis Abbatibus, prioribus, decanis, Archidiaconibus, et aliarum ecclesiarum prelatis, in eorum episcopatibus constitutis, ad quos litera iste peruerterint, | salutem et apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissoluitur, et canonice sententie severitas enervatur, vt | viri religiosi et his maxime, qui per sedis apostolice privilegia majori donati sunt libertate, passim a maleficioribus suis injurias sustineant et rapinas dum vix invenitur, qui congrua illis protectione subveniat, et pro fouenda pauperum innocentia se murum defensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii nostri Cistercienses fratres, tam de frequentibus injuriis, quam de ipso | cottidiano defectu iusticie conquerentes, universitatem vestram literis petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra maleficiores eorum prompta debeat magna- | nimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent et pressuris, vestro possint presidio respirare. Ideoque uobis per apostolica scripta mandamus, et in uirtute obedientie districte precipimus, | quatenus illos, qui in aliquem de ipsis fratribus manus

violentas iniecerint, vel res seu domos eorum seu hominum suorum irreverentur inuaserint, aut ea, que predictis fratribus ex testamento dece- | dentium relinquuntur, contra iusticiam detinuerint, uel decimas loborum seu nutrimentorum suorum spretis privilegiis apostolice sedis extorserint, aut res eorum a fugitivis ablatas illi- | cite retinere presumpserint; si laici fuerint, eos et principales fautores eorum publice candelis accensis excommunicationis sententia percellatis, Clericos autem, Canonicos siue Mana- | chos appellatione remota ab officio et beneficio suspendatis, Neutram relaxaturi sententiam, donec predictis fratribus plenarie satisfaciat, et hii precipue, qui per violenta manuum iniectione | uinculo fuerint anathematis innodati, cum dyocesani episcopi literis venientes ad apostolicam sedem, ab eodem vinculo mereantur absolu- Villas autem, in quibus bona predictorum fratrum uel ho - | minum suorum per violentiam detenta fuerint, aut predones eorum perman- serint, seu etiam fratres fugiti Monachi et Conuersi contra volun- tam extiterint, nisi habitatores earum diligenter | ammoniti, eos a se curauerint amovere, quamdui ibi fuerint interdicti sententie appellatione postposita supponatis. Datum Laterani, Idus Julii. Pontificatus nostri Anno tercio. ⁴⁾

2.

1262, 13 Jänner.

Eberhardus dei gratia Constantiensis Episcopus, Religiosis et in Christo dilectis, Magistre et Conuentui Sororum in parrochia de Steina, | vallis de Swiz residentibus, Cisterciensis ordinis Regulam professis, Salutem in omnium saluatorem. Licet ex iniuncto nobis officio pastorali teneamur omnibus | nobis commissis, tam in spiritualibus quam in temporalibus quantum nobis desuper datum fuerit prouidere, eis tamen tenemur specialius consilium et auxilium impertiri, | qui se totos in perpetuum holocaustum deo desiderant salubriter immolare. Igitur deuotis vestris et precipue Abbatis de Aurora nostri dilecti precibus in- | clinati, bonorum usi consilio

⁴⁾ Dieser Brief ist für Steina nur noch in einer durch Propst Evtold von Böfingen im Weinmonat 1277 beglaubigten und besiegelten Abschrift vor- handen.

uobis auctoritate ordinaria presentibus indulgemus, ut liceat uobis in valle predicta, in terminis parrochie de Steina, | secundum regularis discipline obseruantiam et institutiones ordinis iam predicti simul domino iugiter famulari; presertim cum eundem ordinem Romana | ecclesia noscatur sollempniter approbasse, vobis fauore religionis et deuotionis uestre nichilominus concedentes, ut ibidem oratorium, in quo celebretur | uobis et faciatis diuina, et officinas necessarias construatis, secundum quod obseruantiam vestri ordinis Cisterciensis et Regule magis videbitur | expedire. Ita quod etiam liceat vobis personas conventus uestri cum vestra familia in vestro cimiterio sepelire, in omnibus tamen aliis parro- | chialis ecclesie saluo iure. Insuper etiam possessiones et omnia bona tam mobilia quam immobilia, que ad presens juste et rationabiliter | possidetis, uel infuturum dante domino poteritis adipisci, firma vobis et penitus maneant illibata. Ut autem hec perpetuo mane- | ant firmiora, hanc vobis paginam in hujus nostre concessionis et facti testimonium sigilli nostri munimine tradidimus | roboratam. Si quis uero, quod absit, huic constitutioni et indulgentie nostre iudebite presumpserit obuiare, destruat exa- | men hunc summi iudicis Amen. Datum Constantie. Idus Januarii, | Anno domini M. CC. LX. II. Indicatione VI.

3.

1267, 19 März.

E. dei gratia Episcopus Constantiensis, vniuersis presentem paginam inspecturis salutem et | in domino caritatem. Quia diuina prouidentia nos super domini speculam licet inmeritos extulit et | assumpsit, oculis circumspectionis debemus sollerter prospicere, qualiter caueatur hiis, quorum conuersatio vi- | get in celis per celestis desiderii continuum incrementum. Sane olim nos indulsisse meminimus | dilectis in Christo filiabus .. Magistre ac conuentui sororum in staina nostre diocesis, ut ibidem oratorium | cum officiis necessariis construerent, et secundum statuta ordinis Cisterciensis sub Regula beati Bene | dicti uitam ducerent religiosam; verum quia nunc per Augmentum gratie celestis ordini predicto | incorporari desiderant et uniri, nos ipsarum pium propositum benigno fauore prosequi cupientes, | ipsas et locum earundem de consensu Capituli nostri a iurisdictione nostra absoluimus, ipsas

tradentes | in nomine domini ordini supradicto, concedendo, ut ipsius ordinis priuilegiorum et libertatibus poti- | antur. In cuius rei testimonium presentes litteras eis super hoc concedimus sigilli nostri robore | communitas. Datum Turegi Anno domini M. CC. LXVII. XIII. Kl. Aprilis. |

4.

1275, 7 Jänners.

Hartmannus de Baldegg, Burgrauius de Rinwelden, Aduocatus Basiliensis, et procurator R. dei gratia Romanorum Regis, viris discretis Rvodolfo et Wernhero Ministris vallis de Swites et vniuersitati eiusdem loci, salutem et omne bonum. Cum omnis homo factorem suum | deum, a quo cuncta bona procedunt, teneatur diligere, specialiter tamen quibus plus committitur majori affectu dilectionis ipsum teneantur venerari. | Nos attendentes vitam Religiosam et famam bonam Reuerendarum in Christo . . Abbatisse et Conuentus de Steina, Cisterciensis ordinis, | Constantiensis dyocesis, easdem in nostram protectionem recipimus cum omnibus rebus suis mobilibus et inmobilibus speciale. Ita ut si quis forte, | quod absit et deus auertat, contra ipsas uel ipsarum res sev bona uel personas maliciose processerit, omnipotentis dei et nostram indignatio- | nem ac offensam nouerit se incurrisse. Vobis vniuersis et singulis mandantes et precipientes, quatinus easdem et ipsarum | bona mobilia et inmobilia secundum libertates et eiusdem ordinis priuilegia, que nunc possident aut in posterum poterint obtinere, fideliter | et efficaciter defendatis contra vniuersos et singulos cuiuscunque sint auctoritatis et conditionis, ipsas et ipsarum personas | et res defendendo. Scientes quod vniuersi et singuli, qui contra predictam nostram defensionem eisdem religiosis sanctis | aliquod malum fecerint, domino R. dei gracia Romanorum Regi semper Augusto, videntur contrariari, et secundum quod meruerint | indignationem ipsius et penam sustinebunt. Datum Lucerie Anno domini M.CC.LXXV.. In crastino ephiphanie domini | Indictione tercia. ¹⁾

¹⁾ Abgedruckt bei Echudi I. 182. Röpp II. 729.

5.

1275, 4 Herbstmonats.

Anna dei gratia Romanorum Regina ¹⁾, viris prouidis et honestis Rodolfo ministro de Sthovfach, et Wernhero | de Sewen ministro, salutem et omne bonum. Cvm dilectas in Christo Santicomiales monasterii in Steine | ordinis Cisterciensis, Constantiensis diocesis, cym vniuersis possessionibus, omniumque bonorum facultatibus earumdem | in nostram protectionem et defensionem receperimus specialem, de beneplacito jncliti domini nostri Regis, No - | lentes, ut aliquam precariam dare a nostris officiatis aliquatenus conpellantur. Et cum intellexerimus, quod | tu R. minister de Stovfach ob hujusmodi precarie exactionem equum pro pignore memoratis | Sanctimonalibus abstulisti, volumus et mandamus tue discretioni diligencius te rogantes, Quatinus dictum | equum ipsis restituens sine mora et contradictione qualibet, Vos ambo illas non velitis amplius | in exactionibus hujusmodi fatigare, ab omnivm nichilominus incursibus et iniuriis pro vestris viribus | et posse constanter et fideliter protegentes. Datum apud Kiburg, ij Non. Sept. Anno | Regni memorati domini nostri Regis Secundo; —; —; —; — ²⁾.

6.

1277.

Tholomeus dei gratia Episcopus Sardanensis, Vniuersis presentes literas inspecturis, salutem in Christo. | Quoniam ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi Recepturi prout in | corpore nostro gesserimus siue bonum fuerit siue mallum, Idcirco oportet nos | extremum diem operibus pietatis et misericordie preuenire. Cum igitur ecclesia | cum duobus altaribus et Cimiterio Religiosarum dominarum ordinis Cisterciensis | in Augia siue in valle Suiz per nos solemniter dedicata, opere incon- | pleto, quod compleri non potest absque auxilio populi christiani, vniuersitatem uestram | monemus et ortamur in domino, uobis in Remissionem peccaminum injungentes, | ut de bonis uobis a deo

¹⁾ Sie starb zu Wien am 16 Horn. 1281, und wurde den 20 März in Basel feierlich bestattet.

²⁾ Abgedruckt bei Eschudi I. 184. Ropp II. 731.

collatis, ad dictum opus complendum, uestras pias elemosi - | nas
errogetis, scientes, quod omnibus vere penitentibus et confessis,
qui ad dictam | ecclesiam seu claustrum predictarum dominarum
causa deuotionis accesserint in quatuor | solemnitatibus beate marie
virginis, et in festo crucis (ac in festo Laurentii⁴⁾), et in Anni-
versario dedica - | tionis dicte ecclesie et altarium, et per octavam
dicti Anniversarii, XL. dies | criminalium, et centum venialium de
misericordia omnipotentis dei et apostolorum | eius petri et pauli,
de iniuncta eis penitentia misericorditer in domino re - | laxamus.
Datum in eodem loco, Millesimo CC.LXXVII. Indictione quinta. |

7.

1286, int April.

Ad propagandam noticiam rei geste, tollendamque materiam
dubie questionis, Nos Chonradus dictus Hesso, et Gertrudis Con-
iuges, Notum facimus presentium inspectribus et audi- | toribus
vniuersis, quod nos a nullo seducti et a nemine circumuenti, pari
animo et spontanea uoluntate in remedium animarum nostrarum et
parentum nostrorum donauimus et contulimus ac conferimus | per
presentes Religiosis domine.. Abbatisse et conuentui dominarum
de Steina nomine sui Monasterii, Cisterciensis ordinis, Constanti-
ensis Dyocesis, proprietatem ovilium subscriptorum, videlicet ouile
an | Swandon vf Zingeln, ouile an Hoehen an Mvotenvelde, et ouile
Zenr Haltun an Ibergs velde, ac Casale apud Ripam ante domum
nostram, libere et absolute sine dimi - · | nutione qualibet possidenda;
Preterquam quod domina Ita mater mee Gertrudis predicte vsufruc-
tus ovilium predictorum vf Zingeln et an Hoehen plenarie percipiet
tempore vite | sue. Renunciamus itaque oraculo viue vocis teno-
reque presentium omni Juri, actioni, exceptioni, et patrocinio Juris
Canonici et Ciuilis, quibus dicta donatio tam sollempniter | celeb-
rata, posset quomodolibet refutari. Renunciamus specialiter Juri
dicenti: generales renuntiationes non valere. Testes hujus donationis
sunt, frater Hermannus et frater C. Minores | fratres Terminarii
vallis de Swiz, frater Jo. Cappellanus Monialium predictarum, Do-
minus C. Incuratus de Swiz, Dominus Vol. Socius suus, Dominus
Jo. viceplebanus in Stei - | na, Volr. de Wile, Wernherus de
Sewa, Chonradus ab Iberg, Wernherus dictus Tiring, Ministri

⁴⁾ Andere Hand und Tinte.

vallis de Swiz, Chonradus dictus Hunno, Chonradus Stapher, Arnoldus | de Sewa, Johannes dictus Locholf, et Petrus filius suus, et quam plures alii fide digni. In cujus donationis testimonium presens scriptum tradidimus Monialibus memoratis Sigillo | Communitatis de Swites fideliter communitum.¹⁾ Actum et Datum per sententiam in Prato Domini Plebani, Anno domini M. CC. LXXXVI. Mense Aprili.²⁾

8.

1289, 24 Aprils.

In gottes namen Amen. Ich Chyonrat en ritter von Tildorf, der Hovemeister der phallenze des Romeshen | Chvnges Rvodolfes, vnd voget von Kibvrg Rvodolfes des Herzogen von Oesterrich vnd von Styre, | kunde allen dien die disen brief horen oder sehent lesen, Oc ich dc Hvs vnd den Conuentum in der | owe von Steine ze Swiz in der waltstat, an mines Herren stat des Herzogen han genomen in | minen shirn vnd fride, also dc ich nicht wil, dc es oder sin grot de kein gewerf oder stüre gebe, wan es en kloster | bawartez ist Grawes ordens; vnd Ewer der wer, der ez dar über beswarte mit de heinen dingen, da von dc selbe | Hvs oder sin ere oder sin grot genidert wurde, Oc wer mir vnd minem Herren getan, vnd wolten ez ovch rechen. | Und dc disv gnade vnd der shirn staete si vnd iemer mere werende, des gib ich dem selben Huse vnd Conuentui | minen offennen brief besigelt vnd bestaetet an mines vnd mines Herren des Herzogen stat. Und ist dc beshehen | Nach der Geburte unsers Herren Ihesu Christi über zwelf hundert vnd acceg Jar, dar nach in dem nvnden | Jare, an sancte Marchs abende, In der ander Indiction.³⁾

9.

1295, 5 Hornungs.

Nos Soror . . Abbatissa et Conuentus Monialium in Steina, Cisterciensis ordinis, Constantiensis dyocesis, Notum facimus presentium inspectoribus seu auditoribus vniuersis, quod de nostra voluntate libera et expressa, accidente quoque consensu venerabilis |

¹⁾ Das Landessiegel hängt zusammengeschrumpft.

²⁾ Abgedruckt bei Tschudi I 193.

³⁾ Abgedruckt bei Tschudi (I. 198) und Kopp. (II. 736.)

domini et patris nostri... Abbatis de Aurora, Chvonradus dictus Schvonbuochlere et Hemma vxor sua legitima | nec non et Mechtildis eorum filia vnica et Monialis domus nostre, vel qui horum trium superstes fuerit, Alpes videlicet surren | et silbrin cum possessione dicta Rietenbach, cum omnibus suis pertinentiis et juri- bus, quomodolibet censeantur, vti debent, | et eorum redditus integrali- ter percipere dum vixerint et habere, dictasque alpes siue posses- sionem nominatam dictus C. permu- | tare siue cambire poterit quando sibi placuerit, ita tamen quod ex hoc nobis et nostre domui preiudicium vel dampnum aliquod | nullatenus generetur. In recognitionem vero nominatarum alpium videlicet surren et silbrin, ac predicte possessionis dicte | Retenbach ad nostrum Monasterium jure proprietatis pertinentibus, quas vel quam prenominatus vide- licet Chvonradus per manum Hemme | vxoris sue in remedium animarum suarum et antecessorum suorum nobis libere contulit, ipsi coniuges omni anno dum vixerint, | census nomine quinque solidos denariorum visualium et bonorum nobis nostrisque suc- cessoribus dabunt ac fideliter assigna - | bunt in festo purificationis virginis gloriose. De dictis quoque bonis, postquam viam vniuerse carnis ingressi | fuerint predicti conjuges, triginta et iij. denario- rum monete dapsilis Ecclesie in Muochtetal a nobis nostrisque successoribus | conditionaliter erogentur, ita quod panis cum dic- tis triginta denariis comparatus super sepedictorum conjugum se- pulcrum pau | peribus erogetur; ceteri iij. denarii residui plebano ipso die pro ipsorum Anniversario celebranti tribuantur. Ego vero ante- | nominatus Chvonradus confiteor presentium in tenore, quod antedicta domina . . Abbatissa et Conuentus predictas Alpes videli- cet | surren et silbri, necnon possessionem Rietenbach ante confec- tionem presentium literarum secundum ius et consuetudinem | vallis de Swiz in possessione et prescriptione legitima habuerunt. In cuius rei testimonium presentem | cedulam sigillo nostro necnon et sigillo venerabilis dicti patris nostri domini . . Abbatis superius nominati tradidimus firmiter | communitam, quibus et nos Conuen- tus sepedictus vtimur, quia sigillum proprium non habemus. Nos vero dictus Abbas | de Aurora ad petitionem sepedictarum Abba- tisse et Conventus filiarum nostrarum nostrum sigillum duximus presentibus | apponendum. Datum anno domini M. CC. Nonagesimo quinto, in Crastino purificationis virginis gloriose. |

1295, 10 Hornungs.

Nos Chvonradus dictus Hunno, Petrus et Chvonradus fratres dicti zuo chese, et Rodolfus Stophakerre notum facimus | presentium inspectoribus seu auditoribus vniuersis, quod cum lis seu controversia inter nos ex vna, et religiosas in Christo dominam | .. Abbatissam et Conuentum Sanctimonialium monasterii in Stena, Cisterciensis ordinis Constantiensis Dyocesis, ex parte altera, super quibus- | dam bonis seu possessionibus, que Chvonradus quondam dictus Hesso reliquit, per tempus aliquod verteretur, tandem de consilio | communium amicorum ipsa lis seu controversia est in hunc modum totaliter complanata; videlicet quod nos dicti Chvonradus Hunno et | Petrus dictus zvo chese, qui tutores honorum mobilium seu immobilium, ac etiam pueri dicti Chvonradi esse credimus, pro nobis et | nostris heredibus resignamus et quitamus, ac nos quitasse presentibus profitemur totum ius in manus domine .. Abbatisse et Conuentus Monasterii | prelibati, quod nobis super dictis bonis ac puelo posset quomodolibet competere in posterum uel ad presens, pro dictaque resignatione seu quita- | tione super prelibatis bonis seu pro jure, quod ratione tuitionis in dicto puelo habere credebamus, seu pro iure hereditario, quod nobis posset competere | quoquomodo, a dicta domina .. Abbatissa et Conuentu nominati monasterii, nos bona dicta Bebenberg et Stamchusen rece- | pissemus et contentos esse presentibus profitemur. Renunciantesque nos prenominati Chvonradus, Petrus, Chvonradus et Rodol- fus omni juri | et exceptioni juris canonici et civilis, quod vel que nobis et nostris heredibus contra dictum monasterium super prelibatis bonis posset compe- | tere in posterum uel ad presens, jurique generalem renunciationem nisi specialis precesserit non valere. Huius resignationis seu rei testes | sunt: Henricus de Sewa, Volricus Buelere, Vernherus de Stalden, Henricus sidenvaden, Chvonradus Schvonbuochkere, Wernherus | de Sewa, Volricus zvo Kese, Volricus de Wile, Henricus in dem Hovfe, et plures alii fide digni. In cuius rei testi- | monium nos dicti Chvonradus, Petrus, Chvonradus, et Rodolfus sigillum Communitatis de Swicz presentibus duximus apponen- | dum. Nos vero Chynradus minis-

ter dictus de Iberg et dicta communitas ad preces dictorum nostrum sigillum duximus presentibus appo- | nendum. Datum anno domini M. CC. XC quinto, in die Scolastice virginis.

11.

1299, 13 Jänners.

Elizabet dei gratia Romanorum Regina ¹⁾, viris prouidis et discretis . . Officialibus sev Ministris, | Totique vniuersitati in Switia, gratiam suam et omne bonum. Serenitati congruit reginali, sibi | pessundatis et subiectis, maxime tamen religiosis deo iugiter famulantibus, ne in oppressionis | materiam defluant et labantur, protectionis sue presidium graciosius elargiri. Hinc est, quod | deuotas Sanctimoniales Monasterii in Steine, ordinis Cisterciensis, sincere nobis dilectas, ob | suarum deuotionum merita, cum bonis suis et pertinentiis vniuersis in nostram tuicionem receperimus (sic) et recipimus gratiam et defensam; Vniuersitati vestre presentibus firmiter iniungentes, quatinus eisdem in | bonis et possessionibus suis nullum inferatis aut inferri ab aliquo permittatis dispendium aut | grauamen, Easque nichilominus libertatibus ipsis antiquitus deditis et concessis, perfrui | liberaliter concedentes, In quo nobis exhibebitis obsequium gratuitum et acceptum. | Datum apud Nue-remberch in Octauis Epyfanie domini, Anno domini Millesimo | cc. Nonagesimo Nono. ²⁾

12.

1299, 13 Jänners.

Elizabet dei gratia Romanorum Regina, viris prouidis et discretis . . Officialibus sev Ministris, totique | vniuersitati in Switia, gratiam suam et omne bonum. Cum dilectas in Christo Sanctimoniales Monasterii | in Steine, ordinis Cisterciensis, Constantiensis Dyocesis, cum vniuersis possessionibus, omniumque bonorum facul- | tatibus earundem, in nostram protectionem et defensionem receperimus specialem de beneplacito domini et mariti | nostri Karissimi domini Alberti incliti Romanornm Regis, Nolentes, vt ali-

¹⁾ † 28. Febr. 1313 zu Wien.

²⁾ Abgedruckt bei Tschudi. (I. 221 a.)

quam precariam dare a nostris | officiatis aliquatenus compellantur. Et cum intellexerimus, quod tu Landamman ad ordinationem officia- | lium sev Ministrorum, memoratas Sanctimoniales ob huiusmodi precarie exactionem in Septem libris et | vno solidō denariorum Monete ibidem impignoraueris ista vice, Volumus et mandamus tue discretioni, | diligencius te rogantes, quatinus ipsis prescriptos denarios, eis per te indebite ablatos, restituere | debeas indilate, contradictionem in hujusmodi quamlibet euitando. Ceterum vniuersitati vestre prelibatas | Sanctimoniales a quorumlibet violentiis, jniuriis et offensis pro vestris viribus recommitimus | gubernandas. Datum apud Nueremberch in Octauis Epyfanie domini, Anno do- mini Millesimo cc. | Nonagesimo Nono.¹⁾

13.

1500, 21 Jänners.

Vniuersis Christi fidelibus presentium inspectoribus Elizabeth dei gratia Abbatissa Monasterii Thuricensis ordinis sancti Benedicti, Constantiensis dyocesis, affectum caritatis cum noticia subscriptorum. Nouerint quos nosse | fuerit opportunum, quod Chvonradus dictus Rvmer, Ciuis Thuricensis, coram nobis constitutus, vniuersas pos- sessiones suas in der Engi, cum Domibus, Agris, Vinetis, Pomeriis, | Viis, Pascuis, Arboribus, Siluis, Nemoribus, omnique vsu seu re- quisitione, et cum prato sito in Altstetten eisdem possessionibus pertinente, quas quidem possessiones a nobis seu nostro | Monas- terio pro annuo censu vnius libre piperis, ponderis Thuricensis, solvendo nobis et nostro Monasterio annis singulis festo purifica- tionis beate virginis, possidebat, ad manus | nostras vna cum Nicolao et Ruedegero filiis suis, Katherina et Margareta filiabus suis resignauit, petens, vt easdem possessiones cum omnibus suis juribus et attinentiis | jure hereditario pro censu predicto, hono- rabilibus in Christo . . Abbatisse et Conuentui Monasterii in Steinna, ordinis Cisterciensis, ac eorum Monasterio concedere dignaremur. Nos ipsius precibus annuentes, | facta et recepta resignatione dic- tarum possessionum ad manus nostras, tam a memorato Chvonrado Rvmer, quam a filiis et filiabus suis prenotatis, easdem possessio-

---

¹⁾ Abgedruckt bei Tschudi. (I. 221 b.)

nes cum omnibus | suis attinenciis et Juribus, jure hereditario pro censu predicto solvendo nobis et nostro monasterio annis singulis festo purificationis prenotato, memorate Abbatisse recipienti, | nomine sui et vice ac nomine sui conuentus et Monasterii habendas et possidendas concessimus et concedimus per presentes. Verum quia Adelheidi vxori prefati Chvonradi Rv- | mer in tribus jugeribus Vinearum dictis possessionibus pertinentium competiit vsufructus, ipsa coram nobis constituta hujusmodi vsufructui cessit spontanea voluntate, atque ipsum | vsufructum auctoritate marito suo ad manus nostras resignauit, et corporale prestiit Sacramentum de non repetendo hujusmodi vsufructum extra jus seu in jure coram quocunque Judice | ecclesiastico seu etiam seculari. Ceterum, quia Ruodolfus Natus predicti Chvonradi Rvmer nunc agit in remotis, nec consensus suus resignationi dictarum possessionum de facto interue- | nit, promiserunt Chvonradus Rvmer prenotatus, Volricus de Schoenenwert miles, Wernherus Biberli, ac Johannes Pilgerinus memorate Abbatisse Monasterii de Steinna stipulanti pro | se ac suo Conventu sibique succendentibus, quod efficient, quod memoratus Rudolfus Natus predicti Chvonradi vsque ad festum Pascatis proximum memoratas possessiones et jus si quod ei in | eisdem competit, ad manus nostras resignabit, et quod ratam habebit resignationem per patrem, fratres et sorores ipsius factam. Preterea prenominati Nicolaus, Ruedegerus, Katherina et | Margaretha, filii et filie prefati Chvonradi, substitutioni facte in constitutione vsufructus Adelheidi Matri sue in predictis tribus jugeribus vinearum facta, libere cesserunt | predicto patre suo Auctoritate. Debent etiam . . Abbatissa et Conventus memorate singulis annis festo beati Galli nobis et nostro Monasterio de dictis possessionibus tres Mo- | dios tritici Mensure Thuricensis, nomine decime, quemadmodum nostro Monasterio ab antiquo soluti sunt, plenarie assignare. Ceterum idem Chvonradus Rvmer agrum dictum Stovbacker | vnius jugeris et dimidii, sibi proprietatis titulo pertinentem, ad manus nostras resignauit, proprietatemque ipsius agri in nostrum monasterium transtulit; Nosque ad petitionem ipsius memorate | . . Abbatisse nomine sui et vice ac nomine sui conuentus et monasterii recipientis, eundem agrum jure hereditario pro annuo censu vnius denarii Monete Thuricensis, solvendo nobis et nostro | Monasterio annis singulis festo exaltationis sancte crucis, concessimus, et tenore

presentium concedimus possidendum. Ad hec memoratus Chvonradus Rvmer recognoscit | per presentes, se a memoratis .. Abbatissa et Conventu de Steinna pro possessionibus et Agro memoratis venditionis titulo, centum et Quadraginta Marcas Argenti recepisse le- | galis ponderis Thuricensis, exceptioni non dati, non soluti, non numerati pretii omnino renuntiando. Promisit etiam Chvonradus Rvmer prenominatus .. Abbatisse Monasterii de Steinna | prenotate pro se et suo conventu, sibique succendentibus stipulanti eisdem Abbatisse et Conventui ac Monasterio seu ipsis succendentibus, super agro uel dictis possessionibus aut parte earum litem | uel controversiam non inferre, nec inferenti consentire et Warandiam prestare, si a quoquam fuerint impetite, ac etiam de euictione teneri, et contra dictam venditionem | non venire aliquo ingenio de jure uel de facto, et ad hec omnia et singula se suosque heredes et successores obligat per presentes. Insuper idem Chvonradus Rvmer re- | nuntiat omni juri scripto et non scripto, constitutionibus editis vel edendis, Priuilegiis, Rescriptis impletatis seu impetratis, ac omni legum et Canonum auxilio, per quod dictus ven- | ditionis contractus, seu dictarum possessionum et agri resignatio infringi posset seu aliqualiter nullari, et hanc renuntiationem pro se sibique succendentibus et heredibus interponit. | Et in evidentiam omnium premissorum ad petitionem memoriati Chvonradi, Adelheidis vxoris sue, Nicolai et Ruedegeri filiorum suorum, ac Katherine et Margarethe filiarum suarum, | presentes literas eisdem Abbatisse et Conventui, ac eorum Monasterio, Sigillo nostro patenter tradimus communitas. Acta sunt hec in Lobio curie nostre claustralibus in Thurego, | Anno domini Millesimo Tricentesimo, feria quinta proxima ante festum Conuersionis beati Pauli. Indictione Tertia decima. — — |

Nos .. Consules oppidi Thuricensis, quorum nomina sunt subscripta, quia predicte partes coram nobis constitute, confesse fuerunt predicta omnia et singula vera esse | et ea acta fore, prout superscripta sunt, ad petitionem dictarum partium Sigillum civium nostrorum presentibus duximus appendendum. Acta Thuregi Anno, die et Indictione pre- | notatis. Nomina autem Consulum sunt hec: Ruodolfus dictus Mvlner, Ruedegerus Manesse Junior, Johannes de Clarona, Lvtoldus de Beggenhouen Milites; Wern- | herus

Biberli, Ruodolfus Krieg, Johannes Pilgeri, Burchardus Schafli, Wilhelmus Martini, Johannes Fvtschi, Lvtoldus Gnürser, ac Otto Man - | esse, Cives Thuricenses. — — —

14.

1343, 13 Seumentats.

Nos frater Cristianus Abbas in Aurora, Totusque Conuentus Monasterii eiusdem, ordinis Cysterciensis, Constantiensis dyocesis, | Et nos Soror Antonia Abbatissa Totusque Conuentus Monasterii in Steina in valle Switz, filia memorati | Monasterii de Aurora eiusdem ordinis et dyocesis, Recognoscimus et constare volumus presentium inspectoribus vniuersis |, quod omnis dissensionis materia et controversia inter Conuentus nostros hactenus hinc inde habita, super | prebenda confessoris pro tempore in Steina existentis, vnanimi consilio et voluntate deliberationeque diligenti non semel sed sepius prehabita, consilio et auxilio Reuerendi in Christo patris et domini domini Johannis venerabilis | abbatis in Capella tunc presentis et ad hoc cooperantis, in modum qui sequitur decisa est amicabiliter | sopita. Videlicet quod nos Conuentus in Steina Confessori de matre nostra de Aurora nobis misso, | si per annum nobiscum steterit, pro piscibus et vestimentis duas libras denariorum monete tunc currentis et dative | in valle predicta dare debemus, venientique decem solidos denariorum et recedenti totidem eiusdem monete dare | tenebimus pro expensis; Item quatuor caligas, quatuor pedules et quatuor calcios, eosdem reficere, quando | et quotiens necesse habuerit. Si vero per dimidium annum tantum nobiscum steterit, premissorum omnium eidem | duntaxat medietas ministratur. Item prouidebimus eidem sufficienter in pane albo de Luceria | vel de Zuge, ita explicite, quod panis qui eidem superfuerit, iuxta regulam beatissimi patris | nostri Benedicti, eidem cenaturo in sero aut in crastino prandendo per ipsius famulum reseruetur, | et de prebenda antiqua vini nostri Conventualis, quod si pro tempore turbulentum, acetosum, vel alias | debile fuerit, extunc eidem prouidebimus octo diebus de alio vase vini Conventualis nostri | ad necessitatem et non ad vendendum. Item eidem sicut Conventui nostro servitia integraliter persol - | uentur. Item eidem in octo pullis pro ovis, ac in Caseo vel seratio aut ambobus,

quando haberi como- | de possunt, pulmentariis, famulo seu ancilla seculari honorifice curabimus prouideri. Item quando | et quotiens Conuentus noster ad sacrosanctam Communionem accedit, extunc eidem mensura boni | vini aut precium equivalens prout maluerit persolvemus. Item in omnibus victualibus eidem mini- | strandis, status pacis aut gwerre annorum et temporum, id est Karistie, observabitur sine | vara, fraude et dolo penitus circumscriptis. In quorum omnium et singulorum testimonium premissorum atque | robur, presentes literas duplicas dedimus ambarum abbatiarum et Conventuum earumdem | hinc inde Sigillis, nec non Sigilli Reue- rendi in Christo patris et domini domini Johannis abbatis in Capella | munimine roboratas. Nosque frater Johannes abbas iam dictus Re- cognoscimus omnia et singula | predicta de consilio nostro tractata et ordinata fuisse, et in eorundem euidentiam Sigillum nostrum ad | preces partium compositarum presentibus appendisse. Datum in Steina Anno domini M. CCC. XLV. in | die beate Margarete vir- ginis et martiris preciose; quibus intererant fratres Johannes de Arberg | Prior in Aurora, Rudolfus Judeus de Capella, et Johannes de Biberach protunc Confessor in Stei- | na, Sacerdotes et mon- achi ordinis nostri.

15.

1346, 1 Augstmonats.

(Siebnerlade Steina.)

Allen den, die disen brief ansehent oder hörent lesen, fün- den vnd vergechen wir Swester Thonya Ebtischin vnd der Con- uent gemeinlich des Gozhuses in der Owe ze Steina, des ordens von Zitels, in | kostenzer Bystuome, ein sitenn, vnd ich Arnold der smit von Steina lantman ze Swiz ander siten; Als vmb allen den stös vnd missehellunge, so wir beidenhalben ie da har gehebt mit ein andern | haben vnz vf disen hütigen tag, als dirre brief geben ist, von der werinen vnd wassers wegen, so gat zwischent den gütern, die man nemmet eins die Lütenowa, das vnser der | vorgenanter Kloster frowen ist, vnd zwischent des vorgenanten Arnolts smits Riete, das das gar vnd genzlich be- richtet ist mit vnser beider guoten willen, vnd mit wiser lüten Rate; | Mit den gedingen, das zwischent disen vorgenanten gütern

witi wesen sol zwölf kläster von einer weri ze der andern, da es alrer enkest ist, vnd da die selbi weri alrer witist ist, des sullen wesen fünfzechen kläster. Auch vergehen wir die vorgenanten geistlichen frowen, das wir dem vorgenanten Arnolten smide gegunden vnd verhenget haben, das er von sinem gute | dem vorgenanten Riete nit dem wege, so gat in die Owe, von sinem hage fünfzechen kläster die lenge ab, werinen sol, ob er es gerne tuot, vnd nidnan da disü fünfzechen | kläster erwident, da sol der witi vber nicht mere sin von sinem hage die kürze, denne viij. kläster vn̄ an die werinen, vnd von dirre ersten weri ab, sol er schüpfen | legen, von sinem hage zechen schuo, vn̄ an der Morsachen ort v̄f vnserm eigen; vnd an dem selben ort sol er ein kein weri machen, noch legen enkeinen weg; darzu | sol er sinen hag nicht fürer v̄s beslachen denne als er nu beslachen ist. Dar zu vergehen die vorgenanten kloster frowen, das wir in disen vorgenanten werinen | noch zilnr nicht höwen, noch swenten sullen och enkeinen weg; vnd wedre teil von vns den vorgenanten oder vnseren nachkommen, oder wer disü vorgenanten güter in | der hant hetti, diser gedingen dekeines vber gienge, bescheche da von dekeiner schaden, da sol man dem geschadigeten sinen schaden abtuon, vnd sol man das beweren | mit zweein biderben mannen, an alle geuerde. Und har vmb ze einem waren vrfunde, so haben wir die vorgenanten kloster fröwen vnfers eigennen Goghuses | Ingestigel gehenkt an disen offenen brief, vns sunderlich vnd vnfern nach kommen ze einer vergicht dirre sache. Ich Arnold der smit der vorgenante vergich, won ich | eigens Ingestigels nicht enhan, darvmb so han ich erbetten den erbern fromen man Jacoben Weydman, Lantamman ze Swiz, das er durch miner bette | willen sin eigen Ingestigel gehenkt hat an disen offenen brief, mir sunderlich vnd minen erben ze einer vergicht aller der gedingen, so hie vor von mir | geschriben stat, Des auch ich der vorgenante Jacob weydm̄an Lantamman ze Swiz vergichtig bin. Datum in Swiz, Anno domini M. ccclvi, ad vincula | sancti Petri.

16.

1550, 16 Aprils.

Nos Johannes dei gratia Episcopus Castoriensis, Necnon suffraganeus Reuerendi in Christo Patris domini Volrici | dei gratia

Episcopi Constantiensis, Notum facimus vniuersis, Quod nos sub anno domini MCCC | Quinquagesimo, feria sexta post dominicam Misericordia domini, Reconciliavimus ecclesiam, cimiterium | et ambitum Monasterii dicti in der Ovwe in Switz, ordinis fratrum Cysterciensium; Confirmamus | etiam omnes indulgentias, quas hactenus habuerit. Concedimus autem omnibus fidelibus confessis | et contritis in dedicatione et per octauas Quadrageinta dies criminalium, et unum annum | venialium. In cuius Rei testimonium nos qui supra duximus sigillum nostrum presentibus apponendum. | Datum Anno, die et loco predictis.

17.

1557, 4 Jänner.

In nomine domini Amen. Uniuersis et singulis presentium inspectoribus seu auditoribus, Johannes Decanus decanatus Lucernensis Notitiam subscriptorum. Cum inter .. Abbatissam et Conuentum monasterii in Steina, ordinis Cysterciensis, Constantiensis | dyocesis, ex vna, et Jacobum Rectorem ecclesie in Steina ex parte altera, suborta esset materia questionis super certo numero manipulorum, agnorum et aliarum rerum decimandarum, exceptis fructibus arborum, quos manipulos et | agnos, et quam partem decime Abbatissa et conuentus prenotati in certis agris et areis de decimis dicte ecclesie in Steina quadrageinta annis continua et amplius recepisse dinoscuntur. In qua quidem parte decime dicta | Abbatissa et Conuentus se plenum ius habere dicebant, dicto Rectore contrarium asserente, licet ipsa Abbatissa et suus Conventus in pacifica possessione eiusdem decime fuerint, antequam dictus Rector eas eiecerit et spoliauerit decima | prenotata; necnon similiiter decimis agrorum, pratorum, seu possessionum, quas sepedicta Abbatissa et suus Conventus suis manibus aut sumptibus colere dicuntur, ac super dampnis, expensis literarum et interesse habitis hinc inde |; Nec dicta questio sine grauibus laboribus et expensis hinc inde habitis et habendis posset in figura iudicii terminari. Tandem dicte partes, prehabita deliberatione diligent, in me tanquam in arbitrum, arbitratorem seu amicabilem | compositorem omnem sue dissensionis materiam compromiserunt, promittentes per fidem nomine sacramenti a partibus hinc inde prestitam,

et per me receptam, et sub pena decem marcarum argenti, parti pronuntiationem meam seruanti | a parte altera non servante solvendarum, se meum arbitrium ratum et gratum habituros. Ego itaque assumpto in me arbitrio supradicto, lite legitime a partibus contestata, receptis quoque testibus per actrices inductis, necnon auditis | depositionibus eorumdem, consideratisque causarum meritis et cum diligentia perspectis, partibus diffinitionem ecclesie postulantibus, habito super hoc proborum consilio virorum; Quia inveni in hiis que coram me gesta sunt, prescriptam | Abbatissam et suum Conuentum per memoratum Jacobum Rectorum ecclesie in Steina spoliatas fuisse decima prenotata, ipsas restituvi feci et ad possessionem pacificam eiusdem decime in festo beati Georgii martiris post datam | presentium proxime secuturum admitti, adiudicans eis in hiis scriptis sententialiter decimam eandem, ita quod eam in ante colligant et apprehendant eo modo sicut prius, scilicet secundum numerum manipolorum, agnorum, ac aliarum rerum | decimandarum, inter ipsas et dictum Rectorem antiquitus obseruaturn. Diffinio etiam et prænuncio pro dicta Abbatissa et suo conuentu sententialiter in hiis scriptis, quod de possessionibus suis sumptibus cultis non soluant decimas alicui | secundum suorum tenorem priuilegiorum, dictoque Jacobo Rectore ecclesie in Steina super premissis omnibus inpono perpetuum silentium per presentes. Insuper iam dictum Jacobum Rectorem ecclesie in Steina duxi sententialiter, dicto Abba - | tisse ac Conventui in septem libras denariorum dictorum stebler presentibus condempnandum, tam ratione expensarum per ipsam Abbatissam in lite factarum quam in reconpensam fructuum de re spoliata perceptorum; quodque de illa pecunia | medianam partem dicte Abbatisse soluat in festo beati Martini post datam presentium proxime secuturo, uel infra octo dies proxime sequentes, reliquam vero partem soluat in festo Inuentionis sancte crucis deinde proxime succedente, | seu infra octo dies immediate sequentes. In cuius pronuntiationis seu diffinitionis euidentiam et certitudinem premissorum omnium, ego Johannes Decanus arbiter antedictus presentem literam Sigillo meo tradidi robora- | tam. Nos quoque Abbatissa et Conuentus, nec non Jacobus Rector ecclesie in Steina prenominati, prescriptam pronuntiationem seu diffinitionem in omnem modum prenotatum approbamus, ratificamus et collaudamus, et de nostra | conscientia et voluntate sic

factam esse presentibus confitemur; idcirco ad omnium prescriptorum observationem inuiolabilem sine omni dolo et fraude nos tenore presentium obligamus: Renuntiantes hinc inde exceptioni doli mali, | beneficio restitutionis in integrum, ac omni alii juris auxilio scripti et non scripti, per quod dicta sententia arbitraria retractari uel impediri posset in toto uel in aliqua sui parte. Et in horum omnium evidentiā et testimonium Sigilla nostra | duximus presentibus appendenda. Nos quoque Conuentus dicti monasterii in Steina Sigillo nostre Abbatisse prefate utimur in hac parte. Datum et actum in Luceria Anno domini. M. CCC. LVII. feria quarta post Circumcisionem domini proxima. Ind. X. .; —

18.

1357, 6 Seumonats.

Nos frater Petrus Abbas in Aurora concedimus Religiosis filiabus nostris in | stein, quod possunt confiteri vni fratri probato ach (sic) idoneo in articulo mortis | tantum. Hanc autem auctoritatem nostram concedimus viris religiosis in Christo | scilicet illis de Wetingen, de Capellis, nec non et de sancto Vrbano ordinis| nostri, donech ad nos duxerimus reuocandum. Datum in Octaua apostolorum | Petri et Pauli sub sigillo nostro pendente. Anno domini M. CCC. LVII.

19.

1390, 16 Augstmonats.

Nos Hainricus Professus Monasterii Fontisregis, ordinis Cysterciensis, dei et apostolice sedis gratia Episcopus Termopilensis | provincie Athenarum, Reverendi in Christo patris ac domini domini Burkardi Episcopi Constantiensis Vicarius in pontificalibus generalis, | ad infra scripta ipsius domini Episcopi auctoritate ordinaria suffulti, subscriptorum noticiam cum salute. Noverint uniuersi | sancte matris ecclesie filii presentes literas inspecturi, Quod sub Anno domini Millesimo Trecentesimo Nonagesimo, sexta | decima die mensis Augusti, Ind. XIII. Consecrauimus novum Altare in ecclesia Monasterii in stain situm in valle | Switzensi, Constantiensis dyocesis et Ordinis Cysterciensis predicti, iuxta Altare sancte Crucis in sinistro latere constructum, | in honore sanctarum Marie

Magdalene, Katherine, Agate, Lucie, et Angnetis virginum, in quo quidem altari | Reliquie sanctorum sunt recondite; videlicet Stephani prothomartiris, decem milium martirum, et Beate Marie Magdalene, et aliorum plurimorum | sanctorum martirum, confessorum, atque virginum; eius quidem altaris diem dedicationis ex certa causa antedictum festum B. M. Magdalene annuatim perpetue celebrandam transtulimus et transferimus in hiis scriptis. Cupientes ergo quoslibet Christi fideles | ad beneficienda et exercenda opera caritatis Indulgentiis id est peccatorum remissionibus invitare, ut exinde reddantur | diuine gratie aptiores, affectantesque affectioni singulari, ut predicti Monasterii ecclesia cum suis altaribus olim per Reuerendum | in Christo patrem dominum Tholomeum Sardinensem episcopum in honore Beate Marie virginis et sancte crucis consecrata congruis | honoribus ac dignis laudibus veneretur, Omnibus itaque christiani nominis professoribus vere penitentibus, contritis | et confessis, qui dictam ecclesiam et altaria in subscriptis festivitatibus, videlicet Natiuitatis domini, Epiphanie, Resurrectionis, Assensionis, Penthecostes, | et Corporis Christi; in omnibus festibus Beate Marie Virginis, Johannis Baptiste, et omnium Beatorum Apostolorum et Ewangelistarum; Et in diebus | dedicationum tam Ecclesiæ quam Altarium, et infra earumdem festivitatum octauas; precipue in festis sanctorum Benedicti et Bernhardi Abbatum, et per Octavas eorum; in festibus quoque sanctorum patronorum tam ecclesie quam altarium, et illorum, quorum reliquie in ipsis | altaribus sunt recondite; In cena Domini et sequentibus duobus diebus; in festis sanctorum Urbani, Clementis, Sixti, Laurentii, Sebastiani, Viti, Georgii, et Valentini martirum; Quatuor doctorum; Remigii, Conradi, Nycolay, | Martini, Galli, et Othmari confessorum; Barbare, Cecilie, et Dorothee virginum; Inventionisque festivitate sancte Crucis, sancti Michahelis, et omnium Sanctorum; atque omnibus dominicis diebus devote visitauerint, veniam petiuri, terque orationem dominicam cum totidem | Ave Marta flexis genibus corde contrito dixerint; seu alias pro fabrica dicti Monasterii ac comparatione lumen, librorum, calicum, campanarum |, et aliorum ornamentorum ecclesiasticorum suas largiti fuerint elemosinas, et manus porrexerint adiutrices; quique in serotina pulsatione | tria Ave Maria flexis genibus dixerint; quicunque etiam verbum dei audierint, quotiescumque ibi-

dem seminatum fuerit; Quique etiam corpus | dominicum uel extre-
mam unctionem, quando ad infirmos portantur, fuerint associati,
ac qui aliquid de premissis devote fecerint, de omnipotentis | dei
misericordia ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius meritis et
auctoritate confisi, Quadraginta dies criminalium et annum venialium
| peccatorum et vnam Karrenam de iniunctis eis penitentiis pro
qualibet vice misericorditer in domino relaxamus. In quorum pre-
missorum evidens | testimonium atque robur Sigillum nostrum Epis-
copale, quo in hac parte vtimur, presentibus est appensum. Datum
et Actum Anno, | die, loco, et Indictione quibus supra.

20.

1599, 28 Brachmonats.

Allen den die disen brief ansehent oder hörent lesen, Kün-
den wir der Landamman vnd die Lantlüt gemeinlich ze swiž, vnd
vergechen offen- | lich mit diesem brief für vas vnd vnser nach-
kommen, daz für vns kamen ze Swiž die wolbescheiden geistlichen
frowa dü Ep- | tischin vnd mit ira ander der conuent frowan
des erwirdigen gožhus in der owo, des ordens von Citels, ge-
legen in Costenzer bistuom, | vnd brachten da für vns, daz man
innen grossen schaden taete an ira eigenen höeltzren, dera aber
sie notdürftig wären zuo den werinan | vnd zuo ira hegen, die
zuo ira gožhus hoerent. Vnd baten vns for an durch got vnd
durch des gožhus noturst willen, daz wir inan | hulfin vnd rie-
tin, wie si vnd ira gožhus versorgt wurdin, daz si vnd ira gož-
hus nüt semlichen gebresten gewunin zuo den werinun ira | gož-
hus. Da sol man wissen, das wir der Landamman vnd die Lant-
lüt gemeinlich Einhellenklich vnd mit wolbedachtem muot ange-
sehen haben | vor an dü ere gotes, vnd ovch den grossen erenst
des samnungs, vnd ovch ira grosse noturst, vnd hein innen gebannen
vnd bannen ovch mit kraſt | dis briefes daz Holz, das vnž har ira
eigen ist gesin, daz an die A. stoſt vnd vf ira guot stat, von
dem türlin ab vnž in die studa alz dü | zeichen gand, vnd wider
vf har dü wery vf vnž an das türli, als es vndergangen ist vnd
vsgezeichnet mit offenen zeichnen an geuerd. | Sol man wissen,
daz wir der lantamman vnd die Lantlüt gemeinlich ze swiž sin
über ein komen für vns vnd vnser nachkommen; wer der ist, er si

iung oder | alt, klein oder groß, der in dem obgenanten Holz
höwet, der sol vnd muos von iechlichem stok, er si klein oder
groß, gruen oder tür, oder das Holz | wuestet, oder dan-
nan fürt oder treit vss dem Holz oder ab den werinan oder
den Hegen an der A., der oder die sint geuallen vij §. d. ze
einung, | vnd soelen dera werden dem leider ij §. vnd dem Kleger
v §.; vnd wen die egenanten frowwa bittent ze Kleger von des
Holzes wegen, der sol es ovch sin | vnd tuon, vnd soelten in
des der Amman vnd die Lantlüt wisen, wölte er es nüt tuon
von der frowanbett wegen. Die egenanten frowan sollen ovch
in dem selben | Holz nüt wuesten noch howen, wan des si ovch
bedürffen zuo der werh vnd ovch zuo ira Hegen, die si auch da
selben heind, an geuerd; wa si das vber= | giengen, so sollen
si auch vmb den einung komen als ander lüt, an geuerd. Es
mag auch ein iechlicher, der den der frowen Kleger ist, wol das
recht | vmb den einung naemen, weder er wil ze steina in der
Kilchen, oder ze swiz vor dem Amman vnd den nünen, weders
er wil vnd im fueglicher ist, | an geuerd. Und vmb daz dis alles
Kraft vnd macht hab nu vnd harnach, so hein wir der Landam-
man vnd die Lantlüt gemeinlich des Landes ze | Swiz den ob-
genanten frowen in der Ow von ira Gozhus wegen disen brief
geben mit vnsers Landes gemein insigel offenlich besygelt; Der
geben | wart im iar do man zalt von gotes geburt drüzechen
hundert Nünzig vnd nün iar, vnd dar nach an sant Petters vnd
sant Paulus Abent | der heiligen zwelfbotten.

